

POSTMODERNİZM VE TARİH ÖĞRETİMİ

Yavuz Özdemir*

*“Avrupa kültürü,
akılcılığın gemisine atlayıp
yaşamdan uzaklaşmış bulunuyor.”*

Ortega Y. GASSET

Özet

Biz bu çalışmamızda postmodernizm, tarih ve tarih öğretimi üzerinde durduk. Çalışmamızın ilk kısmında postmodernizmi çeşitli yönleriyle tanımlamaya çalıştık. İkinci kısımda postmodernizm-tarih ilişkisini ve postmodernizmin tarihe bakışını belirlemeye gayret ettik. Üçüncü kısımda ise postmodern tarih anlayışının öğretim boyutunu dillendirmeye çabaladık.

Anahtar Kelimeler: *Postmodernizm, Tarih, Tarih Öğretimi*

Abstract

Postmodernism And History Teaching

In this study we focused on postmodernism, history and history teaching. In the first part of our study we tried to define the postmodernism from various aspects. In the second part we aimed at the relationship of postmodernism and history and also the understanding of history of postmodernism. In the third part we attempted to indicate the teaching dimension of postmodern history understanding.

Key Words: *Postmodernizm, History, History Teaching*

I-1.Postmodernizm Kavramı

Günümüz dünyasının bir kısmı yeni bir yüzyıla girmiştir. Ancak gezegenimizin önemli bir kısmı da zamansal olarak yeni yüzyıla girmiş olmasına rağmen durumsallıkları itibariyle henüz yüzyılın periferisinde bulunmamaktadırlar.

Kabul edilmelidir ki, bu yeni yüzyıl her alanda kendisinden önceki yüzyıllardan farklılığı ifade etmektedir. Nitekim söz konusu dönemin

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, KKEF., Tarih Eğitimi ABD., Erzurum.

farklılığını postkapitalist, postyapısalcı, postişlevselci, postmodern dönem ya da bilgi toplumu, sanayi ötesi çağı ve iletişim çağı gibi isimlendirmelerde de bulmak mümkündür.

Bu isimlendirmeler içinde en yaygın kullanıma sahip olanı ise postmodern kavramı eksenslidir. Postmodern kavramı “ilk olarak 1930’ların Hispanik dünyasında, İngiltere ile Amerika’da ortaya çıkışından bir kuşak önce belirmeye başlamıştır. Postmodernismo terimini, Unamuno ile Ortega’nın dostu Federico de Onis ortaya atmıştı. De Onis bu terimi, “modernizmin kendi içindeki muhafazakâr gerileyişi” olarak tanımlamıştı.¹

Avrupa bilgi piyasasında postmodern kavramını görünür kılan Toynbee, postmodernizmin iki savaş arası yıllarda (1918-1939 arası) eklemlenmeye ve biçimlenmeye başladığını öne sürmüştür.² Toynbee, postmodern kavramını bir olumsuzluğu, çöküntüyü ifade edecek şekilde kullanmıştır.

Amerikalı kültür tarihçisi Bernard Rozenberg 1957’de yayınladığı “Mass Culture” isimli eserinde postmodern sözcüğünü yeni bir kültürel oluşumu dillendirecek tarzda kullanarak³, kavrama yeni bir anlam yüklemiştir.

Tekeli ise, postmodernizmi insanın kaderini yeniden insanın eline vererek, insanı özgürleştirmek amacıyla oluşturulan güçlü bir eleştirel akım⁴ olarak tanımlamak suretiyle kavrama olumlu bir bakış yapmıştır.

Şaylan da; “postmodern söylem, insanın gelişmesinde, modernitenin deyimiyile tarihin ileriye doğru yürüyüşünde çok önemli bir yere sahip olduğu söylenebilen kritik düşüncenin ya da sorgulama geleneği mirasçısı olarak nitelenebilmektedir”⁵ diyerek postmodernizmin eleştireliliğine dikkat çekmiştir.

Bana göre postmodernizm; bütün bu tanımlamaların yanında mevcut durumun yeniden anlamlandırılması ve insanca yaşanabilir bir dünya için girilen düşünsel inşa faaliyeti ya da başka bir ifadeyle dünyayı yeniden keşfetme tasarımıdır.

¹ Perry Anderson, *Postmodernizmin Kökenleri*, çev. Elçin Gen, İstanbul 2002, s.10.

² <http://mimas.campus2.ankara.edu.tr/-sozer/post.htm>

³ Gencay Şaylan, *Postmodernizm*, Ankara 2002, s. 31.

⁴ İlhan Tekeli, *Modernite Aşılırken Siyaset*, Ankara 1999, s. 66.

⁵ Şaylan, *aynı eser*, s. 288.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere postmodernizm kavramı bilgi piyasasına sunulduğundan beri giderek artan oranda kullanılmasına rağmen tam bir nitelik kazanamamış, herkesin üzerinde anlaşığı, kesin ve bütünleşmiş bir postmodernizm tanımı ortaya çıkarılamamıştır.⁶

Buna rağmen postmodernizmin tanımında yeni bir dönemi ifade etme, modernizme toptan bir eleştirel bir bakış gibi önemli ortaklıklar bulmak mümkündür.

Bu ortaklıkların yanında postmodernizmin, düşünce tarihinin arşivi durumundaki Antik Yunan Felsefesi'nden ve özellikle de septik, nihilist, relativist özellikleri bulunan sofistlerden, 20.yüzyılın başındaki bunalım felsefesinden tarihsel ve kültürel zemin bulduğu konusunda da büyük bir nispette ittifak vardır.⁷

Dolayısıyla postmodernizm kavramının tam bir netlik kazanamadığı ne kadar bir gerçek ise, sözcüğün giderek rafine edilebildiği ve büyük oranda şeffaflık kazandırıldığı da bir o kadar gerçektir.

1.2.Yeni Bilim Paradigması

Makaleye bir durum tespiti yapılarak başlanmıştır. Yani gezegenimizde yeni bir oluşumun ortaya çıktığı ve yeni bir aşamanın yaşanmaya başladığı belirtilmişti.

Bu yeni durum ya da aşama farklılığı ifade etmektedir. Farklılığın ortaya çıkışında başat etken bilim paradigmasının değişmesi olmuştur. Yeni durumun ortaya çıkardığı ve yeni durumu ortaya çıkaran bu paradigma değişimi, pozitivist (akılcı) bilim paradigmasından, pozitivism ötesi (yorumlayıcı) paradigmaya geçiş şeklindedir. Söz konusu değişimi modern bilim paradigmasından postmodern bilim paradigmasına geçiş olarak da isimlendirmek mümkündür.

Bununla birlikte paradigmatik değişimin daha anlaşılır kılınabilmesi için bahsedilen bilim paradigmasının karşılaştırmalı olarak ortaya konulması

⁶ Şaylan, *aynı eser*, s. 28.

⁷ <http://mimas.campus2.ankara.edu.tr/-sozer/post.htm>

gereğinin varlığı kanaatindeyiz. Aşağıdaki iki tablo bu ortak kanaate binaen sunulmuştur.

Tablo 1.1: Düşüşteki ve Yükselen Paradigmaların Temel Nitelikleri⁸

Pozitivist/Akılcı Paradigma	Pozitivizm Ötesi/Yorumlayıcı Paradigma
<i>1.Gerçeklik basittir:</i> Evren, etkileşimsiz, kendi içinde tek düze, farklı ve kendine özgü sistemlerin bir toplamıdır.	<i>1.Gerçeklik karmaşıktır:</i> Değişkenlik, çeşitlilik ve karşılıklı etkileşim bütün sistem ve olguların doğal özelliğidir. Her sistem kendine özgü özellikler geliştirir.
<i>2.Hiyerarşi düzenin ilkesidir:</i> Sistemler en basitten en karmaşığa kadar hiyerarşik bir sırada sınıflandırılabilir.	<i>2.Heterarşi düzendir.</i> Sistemler, hiyerarşik ve piramitsel değil, aksine önceden kestirilemez karşılıklı sınırlılık, etkileşim ve hareketlerle belirlenen heterarşik düzenlerdir.
<i>3.Evrenmekaniktir:</i> Evren saat gibi çalışan mekanik bir obje ya da bir makinedir. Enerjisi bitinceye kadar belli bir düzende devinimini sürdürür.	<i>3.Evren holografiktir.</i> Evren, bileşenlerinin ayrıştırılıp tekrar tersi bir süreçle yerlerine yerleştirildiği şeklinde mekanik bir biçimde anlaşılabilir. “Her şey” birbiri ile ilintilidir, her parça bütünüün bilgisini taşır.
<i>4. Gelecek ve yön belirlidir:</i> Eğer evren saat ya da makine gibi çalışan bir olgu ise, evrenin geleceği, en kesin biçimiyle, önceden kestirilebilir. Gerekli matematiksel modellerin oluşturulması ve yeterli hesaplama gücü ile herhangi bir sistemin davranışı kesinlikle önceden kestirilebilir.	<i>4. Gelecek ve yön belirsizdir.</i> Olasılıklar bilinebilir, ancak kesin sonuçlar kestirilemez. Geleceğin belirsizliği doğanın koşuludur.
<i>5.Nedensellik ilişkisi:</i> Newtoncu evrende parçalar arasında nedensellik ilişkisini biliyorsak, bu ilişkinin sonuçlarını da	<i>5. İlişkiler doğrusal değildir ve karşılıklı nedensellik vardır.</i> A B’ ye neden olmak yerine belki A ve B karşılıklı etkileşerek

⁸ Ali Yıldırım-Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara 2000, s. 11-12

açıklamak mümkündür.	birlikte evrimleşir ve değişirler.
6. <i>Değişim niceliksel ve birikim şeklindedir:</i> Sistemler birikim yoluyla gelişirler, yani değişim sisteme yeni bir parça ya da boyut ekler. Niteliksel veya sıçramalı değişim çok seyrekler.	6. <i>Değişim morfojenetiktir. Düzen düzensizlikten doğabilir. Sistemler, nicel değişimlerden çok nitel değişimi yansıtmak şeklinde çeşitlilik, açıklık, karmaşıklık, karşılıklı nedensellik ve belirsizlik gösterirler.</i>
7. <i>Nesnellik zorunludur:</i> Bilme akıl yoluyla anlama ile olasıdır, ve bu süreçte, gözlemci ve gözlenen kesin sınırlarla birbirinden ayrılmıştır.	7. <i>Gözlemci belli bir perspektife sahip katılımcıdır. Gözlemci gözlenenden soyutlanmış ve uzak değildir. Nesnellik diye bir şey yoktur, fakat perspektif vardır.</i>

Tablo 1.2: Düşüşteki ve Yükselen Paradigmalara İlişkin Temel Dönüşümler⁹

Pozitivist/ Akılcı Paradigma (<i>Pozitivist, akılcı, modern, görgül, yapısalcı, newtoncu</i>)	Pozitivist Ötesi/ Yorumlamacı Paradigma (<i>Pozitivizm ötesi, Yapısalcı ötesi, Modern ötesi, Görgül ötesi, İşlevselci ötesi, Yorumlamacı</i>)
<ul style="list-style-type: none"> * Mekanik dünya görüşü * Önceden kestirilebilirlik * Genellenebilirlik * Evrensellik * Nesnel Gerçeklik * Büyük söylemler, büyük kuramlar, Tek doğru * Mükemmel bilgi * Nesnelleştirme * İndirgeme (Reductionizm) * Ölçme (independent measurement) * Nicelleştirme (Quantification) * Evrensel yasalar * Değer-katıksız (Value-free) sonuçlar * Deneysel süreçler * Bilgi keşfedilir, ortaya çıkarılır 	<ul style="list-style-type: none"> * Holografik dünya görüşü * Önceden kestirilemezlik * Durumsallık * Özne merkezli * Çoğulcu * Eksik (partial) bilgi * Görüş açısı (perspective) * Bütünsellik (holistic) * Katılım (yorumlama) * Nitelleştirme (qualification) * Duruma özgü bulgular * Değer-katıkh (value-laden) sonuçlar * Katılım temelli süreçler (involved, participative procedures) * Bilgi yorumlanır ve oluşturulur (constructed)

⁹ Yıldırım-Şimşek, *aynı eser*, s.11-12

Yukarıda sunulan tablolar incelendiğinde görülecektir ki, yeni bilim paradigması, eski bilim paradigması ile tam bir hesaplaşma içerisinde olup, onun karşısı mahiyetini taşımaktadır. Bunun anlamı ise, dünyanın yeniden keşfidir.

II.1. Postmodernizm ve Tarih

Gayet doğaldır ki dünyayı yeniden keşfe soyunan postmodernizmin tarihe bakışı da modern dönemlerin bakışından farklı olacaktır.

Hatta “postmodernist düşünürler tarihin sonu ve benzeri yaklaşımları özellikle çekici bulurlar. Bunda şaşılacak bir şey yoktur, çünkü modernizm, yerleşik alışkanlıklara inancın geri döndürülmeyecek biçimde yok olduğunu iddia eden bir harekettir”¹⁰

Ancak, belirtmek lazımdır ki burada sonunun geldiği vurgulanan tarih modern tarih anlayışıdır. Modernizmin belirleyici özelliği olan, insana ve insan aklına olan duyulan sınırsız güvendir. “Bu güven aynı zamanda modernitenin tarih anlayışını da tanımlamaktadır. Bunu kısaca sürekli ilerlemeci (progressive) tarih anlayışı olarak irdelemek mümkün görünmektedir. Burada insanın aklını kullanarak sürekli olarak doğa ve kendisi ile ilgili bilgisini artıracığı varsayılmaktadır. Sürekli artan bilgi, insana doğayı ve doğanın bir parçası olan toplumu kendi çıkarlarına uygun olarak sürekli yeniden kurmasına olanak sağlayacaktır, böylece tarihte sürekli olarak ileriye doğru akacaktır”¹¹

Lineer bir zaman anlayışına ilerleme ve süreklilik fikrine sahip olduğunu gördüğümüz modern tarih anlayışının diğer bir çok ögesi de realizm, nedensellik, rasyonalizm ve nesnellik kavramları etrafında kurgulanmıştır.

Bu özellikleri dikkate alındığında tarih, modernizm metaforunun meşrulaştırma aracı olarak kullanılmakta, vizyon ve misyon itibariyle yerine getirilmesi mümkün olmayan beklentilerle kuşatılmakta, ulaşılması hayal bile edilemeyecek bir yere konumlandırılmakta, üst anlatıların referans kaynağı olarak görülmekte ve evrensel aklın imparatoru ilân edilmektedir.

¹⁰ Stuart Sim, *Derrida ve Tarihin Sonu*, çev. Kaan H. Ökten, İstanbul 2000, s. 22.

¹¹ Şaylan, *aynı eser*, s. 57.

Oysaki postmodernizme göre; çok yönlü, bilinçli, anlamlandırıcı, yorumsamacı ve biyo-psişik bir varlık olan insan, tarihin yapıcısı olarak özne durumundadır. Zaten tarihin konusu da, amacı da insandır. Tarih, “geçmiş ve bugünü nasıl okuyabileceğiniz ve anlamlandırabileceğinizle” ilgilidir¹².

“Şüpheli post-modernistlere göre tarih, tabii varolduğu varsayılıyorsa, kendine ait bir bütünlüğü olmayan, bugüne bağımlı, mütevazı bir disiplindir. En önemli zaman çerçevesi çağdaşlıktır. Metin-olarak- bugün içinde, parçalı bir daimi bugünler içinde yaşarız; burada gelecek sadece beklenen bir mevcudiyet, geçmişe önceki bir mevcudiyettir. Tarih sadece izleri çağdaş olan üzerinde etkide bulunduğu önemlidir; ki o zaman bile söz konusu izler karmaşık ve metinlerarası niteliktedir”¹³

Şimdiden doğan¹⁴, şizofren birbirine eklenen şimdilerden oluşan bir bölük pörçüklük doğrultusunda deneyimler zamanı olarak, kendine özgü bir zaman tasarımına sahip¹⁵ multidisipliner bir ilimdir.

Bu notada denilebilir ki, modern tarih anlayışında da tarihe yardımcı ilimler konusu yer almaktadır. Ne var ki modern eğitimin yarattığı dar alanda aşırı uzmanlaşma ve monist bakış açısı yeteri kadar multidisipliner bir yaklaşımı yaratamamıştır.

Multidisipliner anlayışın yaratılamaması yanında, aklın evrenselliği ve tek hareketle tarihe her akademisyenin başka başka sorular sorması, tarih yazım ve söyleminde başka yöntemler uygulaması aforoz edilmiş, tarih mahkemeye dönüştürülmüştür. Bu durum tarihçileri doğru-yanlış, iyi-kötü, haklı-haksız ikilemine taşımıştır.

Oysa ki “Marksist bir tarihçi Marksisttir, çünkü sosyal adaleti sağlamanın en iyi yolunun Marksizim olduğunu düşünür; liberal muhafazakar bir tarihçi hayatımızı en iyi biçimde sürmenin yollarını geleneklerden öğrenebileceğimizi

¹² Keith Jenkins, *Tarihi Yeniden Düşünmek*, çev. Bahadır Sina Şener, Ankara 1997, s. 15.

¹³ Pauline Marie Rosenau, *Post-Modernizm ve Toplum Bilimleri*, çev. Tuncay Birkan, Ankara 1998, s. 115.

¹⁴ John W. Murphy, *Postmodern Toplumsal Analiz ve Postmodern Eleştiri*, çev. Hüsamettin Arslan, İstanbul 1995, s. 197.

¹⁵ Madan Sarup, *Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm*, çev. A. Baki Güçlü, Ankara 1997, s. 211-212.

savunur, vs. İşte bu yüzden, tarih her zaman, açıkça belirtilmese de belli bir davayı ya da dünya görüşünü destekleyen bir tarihtir. Bu yüzden bütün tarih çalışmaları, sadece bir tarih felsefesiyle ya da metodolojisiyle şekillenmiş olmakla kalmaz, bir dava ya da dünya görüşü tarafından yönlendirilir. Tarih, her zaman belli bir dünya görüşü açısından tarihtir. Postmodernistler bu nedenle ‘saf’, ‘tarafsız’, nesnel bir tarihin imkansız olduğuna savunurlar”¹⁶.

Büyük anlatılar yoluyla siyasal bir program ya da partiyle bütünleştirilen tarihin yarattığı yanlış bilinçlilik¹⁷, postmodernizmin çok önemsedığı küçük anlatılar vasıtasıyla yerel yaratıcılık ile bütünleşirler¹⁸.

Hatta postmodernistler özellikle kuşaktan kuşağa el değiştiren hikayelerin ciddi şekilde incelenmeleri gerektiğini, çünkü bunların tarihin ruhu ve kalbi olduklarını öne sürerler. Onlara göre sözel tarih, yalnızca geçmişi hatırlatan değil aynı zamanda geçmişi, şimdiki ve geleceği yaratan dili ile özel bir gerçekliği kuşatır¹⁹.

Özel bir gerçekliğin kuşatılması bağlamında “postmodern düşünürler açısından toplumla ilgili çözümleme ve öneriler hermeneutics (yorumbilim) üzerine oturmaktadır”²⁰. Zaten, postmodernistlere göre geçerli bilgi, değerlerin anlaşılması ve değer farklılıklarının kabulü ile elde edilen bilgidir

İster epistemolojik, ister paradigma isterse tarih özel bağlamında olsun, modernitenin yarattığı kavramlar ya da moderniteyi kurgulayan anlayışlar postmodern eleştiriye maruz kalmış ve çökmüş gözükmektedir. Bundan dolayıdır ki tarih yazılım sisteminin karmaşıklığına ve ayrıntılarına bakma gereği doğmuştur²¹. Postmodernizmin ve bizim de yapmaya çalıştığımız esasta budur.

Bütün bu açıklama ve açıklamalar ışığında diyebiliriz ki, postmodern tarih, eleştirel, yorumsamacı, kuşkucu, göreceli, demokrat, çoğulcu, eklektik

¹⁶ Robert Eaglestone, *Postmodernizm ve Holocaust'un İnkâr Edilmesi*, çev: Ebru Kılıç, İstanbul 2002. s. 39-41.

¹⁷ Coşkun Can Aktan, *Modernite'den Postmodernite'ye Değişim*, Konya 2003, s. 65.

¹⁸ Sarup, *aynı eser*, s. 210.

¹⁹ Murphy, *aynı eser*, s. 267.

²⁰ Şaylan, *aynı eser*, s. 229.

²¹ Eaglestone, *aynı eser*, s. 25.

(multidisipliner) bir anlayışa sahiptir ve bu anlayışın temel ilkeleri, süreksizlik, parçalanma, kişilik ve belirlenemezliktir²².

II.2.Postmodernizm ve Tarih Öğretimi

İletişim devriminin yaşandığı, bilgisel üretim moduna geçildiği²³ bir dönemde her alanda yaşanan köklü değişimlerin eğitimi de kapsadığı var olan bir durum tespitidir. Bu nedenle de durumun farkında olan ülkeler eğitim sistemlerini postmodern çağa uygun hale getirmek için hummalı bir çaba sarfetmektedirler.

Zira günümüzdeki eğitim sistemi ve onun kurumları durumundaki okullar toplumsal görevlerini artık yerine getiremez gibi görünmektedirler. Toplumsal değişimlere ise, yalnızca ve istenilen ölçüden uzak cevap verebilmektedirler²⁴.

Çünkü modern dönemde kitle eğitimi simgesel mekan olan fabrika model alınarak düzenlenmişti. Bu eğitimde okuma, yazma, hesap biraz da tarih öğretiliyordu. Özü itibariyle ders programı buydu. Bir de en azından bunun kadar önemli olan her şeyi zamanında yapmak, söz dinlemek ve gösterileni sorgulamadan bellemekti. Bilindiği üzere fabrika hayatı özellikle montaj düzenine göre kurulmuş olanı, işçinin zamanında gelip gitmesini, amirlerin ve yöneticilerin vereceği emirleri tartışmadan yerine getirmesini ve büroda ya da makinenin başında aynı şeyi tekrar tekrar bıkmadan yapmasını gerektiriyordu²⁵.

Bu sistemde öğretmen eğitimin merkezine yerleştiriliyor, öğrenciler pasif bir konumda tutularak mekanize ediliyor, “tabula rasa”ları istedik şekilde doldurularak uslu çocuklar yaratılmak isteniyordu.

Oysa, girilen postmodern çağda eğitim sadece becerilerin yeniden üretimi ve bilgi aktarımının enformasyon aktarmasıyla sınırlanması değildir. “Eğitim, geleneksel bilginin örgütlenmesi tarafından bir diğerinde devasa ölçülerde sakınılan alanları birleştirme iktidarını çoğaltabilen bütün işlemlerdeki yetiştirmeyi de içermelidir”.

²² Tekeli, *aynı eser*, s. 53.

²³ Şaylan, *aynı eser*, s. 26.

²⁴ Aktan, *aynı eser*, s.265

²⁵ <http://mimas.campus2.ankara.edu.tr/~sozer/post.htm>

Bir disiplinler arası yaklaşım düşüncesi olarak bu yönelim bilginin aktarılmasından çok üretilmesiyle ilgilidir²⁶. Böylece postmodern eğitimde araştırma merkeze konuşturılmakta ve yaratıcılık ön plana çıkarılmaktadır.

Postmodernizmin diğer ülkelere göre özellikle eğitim alanında daha geniş uygulama alanı bulduğu ABD’de de Makine Mühendisleri Odası İkinci Başkanı, ana özelliklerini yukarıda ortaya koyduğumuz eğitimin felsefesi ve vizyonunu şu ifadelerle özetliyor: “ Öğrenciler ezberlemeye değil, analiz ve sentez yapmaya teşvik edilmelidir. Öğrenciler, ezberlenen bilgileri tekrarlama becerisini değil, bilgiyi problem çözmek için uygulayabilme yeteneklerini göstermelidirler. Eğitim programı muhteviyatına göre değil, neticelerine göre değerlendirilmelidir. Müfredat, öğrencilerin kritik düşünme ve problem çözme becerilerini pekiştirmeli ve öğrencileri bu teknolojik toplumdaki günlük hayatta ihtiyaç duydukları becerileri kazandırmalıdır”²⁷.

Felsefe ve vizyonunu özet olarak ortaya koyduğumuz postmodern eğitimin tarih öğretimi özelinde amaçları, öğrencinin tarih bilincinin gelişmesi, çağdaş bir kimlik oluşturma ve kapasite gelişiminin en üst seviyede gerçekleşmesine yardımcı olmaktır.

Söz konusu amaçlarla gerçekleşen ve gerçekleşmesi arzu edilen dönüşümlerle:

*Öğretmen merkezli eğitimden öğrenci merkezli eğitime;

*Bazı bilgilerin ezberlenmesinden öğrencinin bağımsız araştırma yapma kapasitesinin geliştirilmesine;

*Tek perspektifli-şoven milliyetçi eğitimden çok perspektifli eğitime;

*Ülke tarihinin büyük bir ağırlık taşıdığı eğitimden bir yandan yerel tarihin öte yandan dünya ve bölge (Avrupa) tarihinin ağırlık kazanmasına;

*Politik tarih ağırlıklı eğitimden kültür tarihi ağırlıklı eğitime;

*Eğitim malzemelerinin teknolojideki gelişmeler dikkate alınarak çeşitlendirilmesine;

²⁶ J. F. Lyotard, *Postmodern Durum*, çev. Ahmet Çiğdem, Ankara 2003, s. 114-115.

²⁷ Yunus Çengel, “Bilgi Çağı ve Amerika’da Eğitimde Yeni Yönelimler”, *Karizma*, 8, Ekim-Kasım-Aralık 2001, s. 9.

*Öğretmen, ders notu, kitap üzerine kurulu ders işleme yöntemlerinin geziler, sınıf dışı çalışmalar, oyunlar, rol paylaşımları, eleştirel okumalar, tartışmalar, video ve cd'lerle zenginleştirilmesine;

*Eğitim programlarında ayna kapsamın değişik yaşlarda tekrarlandığı anlayıştan yaş gruplarının özelliklerinin çok daha büyük ölçüde dikkate alınmasına;

*Merkezce denetlenen ayrıntılı müfredatlardan esnek yönlendirmelere geçilmiştir ya da geçilmektedir²⁸.

Bütün bunların yanında postmodern tarih öğretiminde:

*Demokratik karar verme sürecinin ön planda tutulmasına;

*Bilginin niceliğinden çok niteliğine önem verilmesine;

*'Öteki'lerin tarihine saygı duyulmasına;

*Eleştirel pedagojinin uygulanmasına;

*Eleştirel düşüncenin kazandırılmasına;

*Şüpheli bir yaklaşım ve global bir bakış kazanılmasına;

*Öğretim ortamının uygun hale getirilmesine;

*Kimlik ve kişilik oluşumunun geliştirilmesine,²⁹

*İletişim becerilerinin en üst seviyeye çıkarılmasına yardımcı olunmalıdır.

Tespit ettiğimiz özelliklerin ortaya çıkabilmesi için de postmodern eğitimin vizyon ve misyonuna uygun öğretim yöntemleri kullanılmalıdır.

Genel öğretim strateji ve teknikleri olan düz anlatım, örnek olay, soru sorma, ekip çalışması, benzetişim, beyin fırtınası, gezi gözlem gibi yöntemler yerine göre kullanılmalıdır.

Bilinmektedir ki bu yöntemlerin öğretimde kullanılmasının sınırlılıkları vardır. Ancak, tarih öğretiminde vazgeçilemeyecek olan düz anlatım yönteminin yanında, beyin fırtınası ve ekip çalışması yöntemleri de ön planda olmalıdır.

²⁸ "Tarih Eğitiminde Yeni Modele İhtiyacımız Var!", *Toplumsal Tarih*, 100/Nisan 2002, s. 54.

²⁹ Ş. Gülin Karabağ, "Postmodernizm ve Tarih Öğretimi", *Türk Yurdu*, XXII/175, Mart 2002, s. 65-66.

Çünkü, beyin fırtınası yöntemiyle öğrencinin yaratıcılık yeteneği geliştirilecek, ekip çalışması tekniği ile de öğrencinin bir yandan iletişim becerileri artırılırken diğer yandan da demokratik tutum ve davranışlarının gelişmesi sağlanabilecektir.

Unutulmamalıdır ki, hangi yöntem kullanılırsa kullanılın öncelikle, demokratik bir sınıf ortamı yaratılmalı, öğrencinin katılımı sağlanmalı ve insan bütünlüğü dikkate alınarak, sunuların vurgusu güçlü, kurgusu tam ve etkisi yüksek tutulmalı, görsellik ön plana çıkarılarak, beyne, göze, kulağa ve kalbe hitap edilebilmelidir.

Kısacası; tarih okutulmamalı, öğrencinin tarihi okumasına rehberlik edilmelidir.